

МИСИЈА ЋИРИЛА И МЕТОДИЈА

Подсети се лекција из историје и географије о Старим Словенима и њиховом до-сељавању на Балканско полуострво.

Прапостојбина Словена и правци њихових сеоба

Које су области пре Велике сеобе народа насељавали Стари Словени?

Зашто су морали да напусте своју прапостојбину?

Које групе Словена су настале након Велике сеобе народа?

Након Велике сеобе народа Словени су се доселили на просторе под влашћу Источног римског царства (Византије) и Западног римског царства. Како би очували свој идентитет, великоморавски кнез Растислав обраћа се за помоћ византијском цару Михаилу. Он му шаље своја два најученија човека, браћу Ђирила и Методија, да шире писменост међу Словенима.

Ширење писмености било је у функцији ширења хришћанства. За почетак словенске писмености узима се 863. година, када су браћа дошла међу Словене. Осим што су били међу најученијим људима у Византији, Ђирило и Методије су изабрани за ову мисију и због тога што су били родом из околине Солуна, где је било доста Словена. Браћа су познавала њихов говор, а били су раније и у сличним мисијама описмењавања, попут хазарске, о чему је писао Милорад Павић у роману-лексикону *Хазарски речник*, чији се одломак налази у твојој читанци.

Захарије Зограф, *Свети Ђирило и Методије*, фреска, Тројански манастир, Бугарска

Глагољица коју су саставила Света браћа, Ђирило и Методије

Ђирило и Методије су осмислили **глагољицу**, прво словенско писмо, по узору на грчки алфавет. Преводили су богослужбене књиге, пре свега Библију. Пошто је настало прво словенско писмо, настаје и први књижевни језик Словена – **старословенски језик**.

Након глагољице настаје **ћирилица**, друго словенско писмо. Оно је имало мање слова и било је побољшано за потребе Словена. За настанак ћирилице заслужни су Ђирилови ученици, а најпознатији међу њима су браћа Климент и Наум Охридски.

И Срби су, као словенски народ, прихватили писменост и код њих је старословенски језик у употреби од 9. до 12. века.

Скуп народа и кнезова у Великоморавској кнежевини, 863. године.

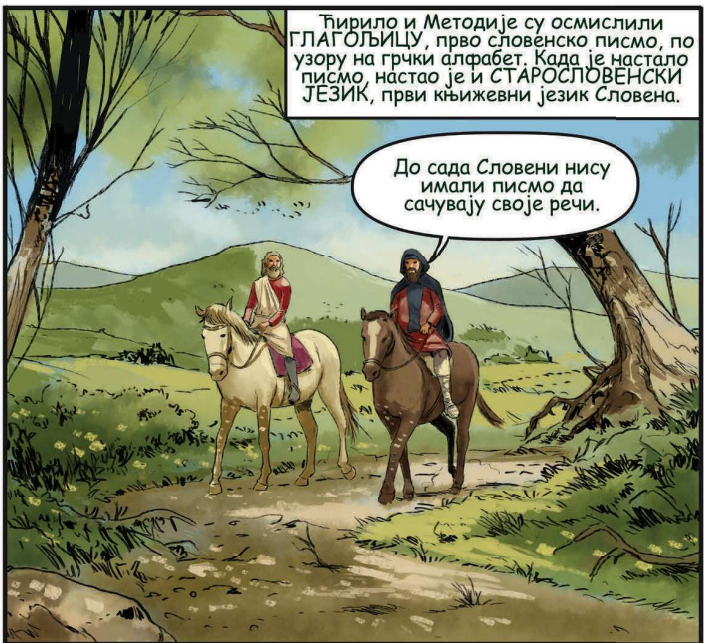
Велики кнезови, треба нам помоћ да очувамо словенску културу и народе!

Ја, великоморавски кнез Растислав, потражићу одмах помоћ за Словене!

Уважени Михаило, царе моћне Византије, помози нам! Пошаљи нам људе да нам проповедају хришћанску веру на нашем словенском језику.

Цар Михаило шаље два најученија човека, браћу Пирила и Методија.

Пирило и Методије су осмислили ГЛАГОЉИЦУ, прво словенско писмо, по узору на грчки алфабет. Када је настало писмо, настао је и СТАРОСЛОВЕНСКИ ЈЕЗИК, први књижевни језик Словена.

До сада Словени нису имали писмо да сачувају своје речи.

Брате Методије, превео сам и преписао делове Библије. Треба нам још помагача и ученика.

Описменићемо младе људе који ће наставити нашу мисију. Она два брата, Наум и Климент Охридски, веома су вредни и надарени.

Након смрти Пирила и Методија, које је прогањало франачко свештенство, мисију су наставили њихови ученици. Преуредили су глагољицу и осмислили ново словенско писмо, које су у част свог учитеља назвали ПИРИЛИЦА.

Мисија Ђирила и Методија

КОРАК ДАЉЕ

Браћа Ђирило и Методије проглашени су свецима због заслуга у ширењу хришћанства и описмењавању Словена. Према православном календару прослављају се 24. маја, а тај дан је код Срба 2019. године проглашен за државни празник као Дан словенске писмености и културе и прославља се радно. Широм словенских земаља постоје споменици посвећени браћи Ђирилу и Методију. Њихови најпознатији следбеници били су: Константин Преславски, Климент и Наум Охридски. Неки ученици Ђирила и Методија основали су своје преписивачке школе на територији данашње Русије, Чешке, Хрватске и сл. О значају рада Ђирила и Методија писао је Црноризац Храбар, у првој језичкој расправи *Слово о њисменима*. То је прво научно дело на старословенском језику у којем се детаљно објашњава како су Солунска браћа стварала глаголицу и колико је то био захтеван посао за два човека.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

слово – реч; похвална беседа; **писмена** – старословенски назив за слово; **црноризац** – онај који носи црну ризу, монашку одећу; монах

1. Повежи личности с леве стране са одговарајућим називима словенских писама. Једно име је вишак.

Методије

ученици Ћирила и Методија

Ћирило

Растислав

ћирилица

глагољица

2. Допуни реченице одговарајућим називима језика код Старих Словена.

Словени су се првобитно служили језиком који се данас у науци назива

_____, а њихов први књижевни језик био је _____.

3. Ко се и коме обратио за помоћ у описмењавању Словена?

4. Која година се узима за почетак словенске писмености?

5. Наведи разлоге због којих су баш Ћирило и Методије изабрани за описмењавање Словена.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Присети се текстова из претходних разреда у којима се говори о словенским боговима, па њихове називе запиши на линију.

ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК

Са наставницима српског, биологије и верске наставе истражите каква су била веровања Старих Словена у биљке: перуника, липа, храст, тисовина, глог, леска. Направите ППТ презентацију или пано који ћете поставити у холу школе.

МАЛИ ПОЈМОВНИК СЛОВЕНСКИХ БОГОВА

Стари Словени су били многобожачки народ, веровали су у више богова. Сећање на та веровања сачувано је у речима које се и данас користе.

Перун је у словенској митологији бог грома. У хришћанству га је заменио Свети Илија Громовник. Име овог словенског божанства налази се у основи многих имена и назива, рецимо у имену биљке **перуника**, презимена **Перуничих** и **Перуновић** и слично.

Триглава су Словени замишљали као бога са три главе које, највероватније, представљају небо, земљу и подземни свет. Једна планина у Словенији носи име по њему. Присети се народне епске песме *Женидба Душанова* коју си читао у петом разреду. Како се назива митско биће са три главе које се у њој помиње?

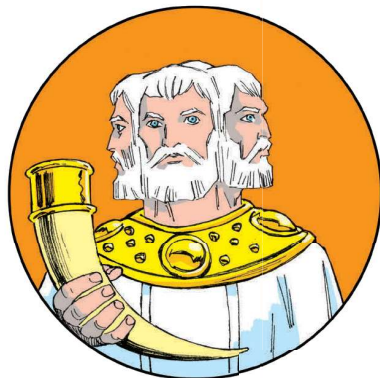
Јаровид (Јаровит) бог је љутње и рата. Синоними за реч љутња су срџба, бес или **јарост**, што асоцира на име и функцију овог бога код Старих Словена. Често се за велику топлоту или жегу каже и **јара**.

Стрибог (Подзвижд) бог је воде и ваздуха. Корен глагола **звиждати** налази се у основи имена овог бога.

Велес је бог свега што је везано за биљни и животињски свет, вегетацију уопште. Један град у Македонији носи име овог божанства.

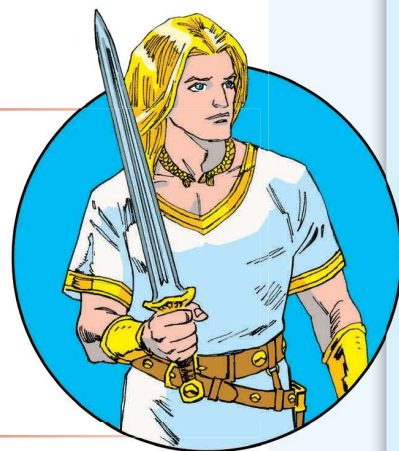

Световид (Свентовит) бог који има четири главе којима гледа на све четири стране света. Био је веома моћан и цењен код Словена и њему је приношено највише жртава.

Мокоша је била заштитница жена и богиња плодности.

Дајбог или Дажбог је бог Сунца и ватре. Негде га још називају и Коledo. У основи имена овог бога налази се глагол **дати**.

Морена или Марена је богиња зиме и таме. Отуда реч у нашем језику **морити**, у значењу мучити, или ноћна **мора**, за ружан и страشان сан.

Лада је богиња љубави и лепоте.

СРПСКОСЛОВЕНСКИ ЈЕЗИК

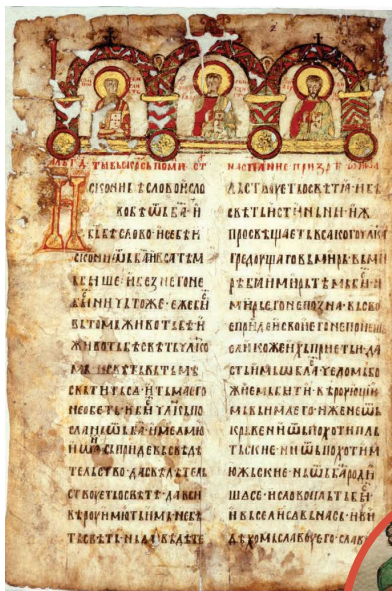
Некада давно, када су се Словени описмењавали, све је било записивано руком, а важније књиге и списи су преписивани како би се сачували у будућности. То је био дуг и напоран посао.

Преписујући исте књиге на старословенском језику, преписивачи из различитих словенских народа су, често несвесно, уносили измене у тај језик из својих говора. Док су читали неку реч, они су је полугласно изговарали онако како се изговара у њиховом народу и тако су је записивали. На тај начин су настајале редакције старословенског језика.

Измене које су преписивачи из различитих словенских народа уносили у старословенски језик из говора свог народа називају се **редакције** старословенског језика.

Тако су настале бројне редакције старословенског језика: руска, бугарска, панонско-словенска, чешко-моравска, као и **српска редакција**, која се краће назива **српскословенски језик**. На овом језику настала је богата књижевност, али и култура. Највећи развој српскословенски језик доживео је у време владавине Немањића, од XII века. Код Срба је брзо превладала и развијала се ћирилица.

Најстарији сачувани споменик (спис) писан **српскословенским језиком** јесте **Мирослављево јеванђеље**, настало у XII веку. Писано је за Мирослава, брата великог жупана Стефана Немање, на белом пергаменту, украшено минијатурама и иницијалима у злату и бојама, тако да представља спој више различитих уметности.

Страница из *Мирослављевој јеванђеља* које се данас чува у Народном музеју у Београду и под заштитом је Унеска, као културно благо од општег значаја за све народе на свету.

Уз помоћ наставника пронађите на интернету и погледајте документарни филм о судбини *Мирослављевој јеванђеља*.

На српскословенском језику нису настајали само препи- си важних књига и списа. У то доба стварана је и оригинална српска књижевност. У то време на српскословенском језику писана су **житија**, о којима си, као о књижевном жанру, учио у претходним разредима. Реч је о књижевној врсти у којој је описан живот средњовековног владара или црквеног поглавара.

У доба Немањића најзначајнији писци житија били су **Свети Сава, Стефан Првовенчани, Доментијан и Теодосије**. Прва тројица, сваки понаособ, аутори су житија о Светом Симеону, а Доментијан и Теодосије, светогорски монаси, писци су различитих житија о Светом Сави.

Стефан Првовенчани, манастир Милешева

КОРАК ДАЉЕ

Студенички *ѿиѿиѿ*

Поред тога што је први српски архиепископ, Свети Сава је и први српски писац. Сва своја дела писао је на српскословенском језику, ћирилицом: *Жиѿиѿе Свеѿиѿи Симеона, Карејски ѿиѿиѿик, Студенички ѿиѿиѿик, Хиландарски ѿиѿиѿик* – зборнике правила којима се уређује живот монаха у манастирима.

Подсети се одломка из *Жиѿиѿиѿа Свеѿиѿи Симеона* и стила и језика којим Свети Сава пише.

Чедо моје слаѿико и уѿехо сѿѿаросѿи моје, сине, слушај моје речи, ѿриклони ухо своје ка мојим речима и нека не ѿрсахну исѿиѿочници живоѿиѿа ѿвоѿиѿа, сачувај их у своме срѿцу. Јер су живоѿиѿи свима који их налазе. Сваким чувањем чувај срѿце своје, јер су од њих исходиѿиѿиѿа живоѿиѿа.

Уклони од себе оѿѿѿира усѿиѿа и увредљиве усне далеко од себе одбаци. Очи ѿвоје нека ѿправо ѿледају и веће ѿвоје да миѿом указују на оно ѿѿиѿо је ѿраведно. Право ходи ноѿама својим и исѿрављај ѿуѿиѿеве своје. Не скреѿи ни десно ни лево, јер ѿуѿиѿеве који су десно зна Боѿи, а они слева су развраѿени.

Свети Сава и Свети Симеон, манастир Студеница

Након доласка Турака и Косовске битке 1389. године, развој српскословенског језика није више тако силовит (снажан, брз). Међутим, и тада се појављују писци који стварају оригинална дела на српскословенском језику, као што су **монахиња Јефимија** и **деспот Стефан Лазаревић**.

**НАЈВАЖНИЈИ ДОГАЂАЈИ ИЗ ЖИВОТА
ВУКА СТЕФАНОВИЋА КАРАЦИЋА**

- 1787. рођен у селу Тршићу, поред Лознице.
- 1813. године одлази у Беч и упознаје Словенца Јернеја Копитара, библиотекара у бечкој дворској библиотеци и цензора за словенске језике на Бечком двору.
- 1814. објављује *Малу њросѣонародну славеносербску њјеснарицу*, прву штапану збирку народних песама, и *Писменицу сербскоја језика њо њовору њросѣоја народа најисану*, прву штапану граматику српског језика.
- 1818. године објављује прво издање *Срѣској рјечника*, које је имало преко 26.000 речи. Речи је са српског на латински и немачки преводио Јернеј Копитар.
- 1836. године објављује *Срѣске народне њословице* и уводи сугласник Х у српски језик.
- 1847. – година победе Вукове реформе: Бранко Радичевић објављује *Песме*, збирку лирских песама, Петар Петровић Његош драмски спев *Горски вијенац*, Ђуро Даничић филолошку расправу *Раѝ за срѣски језик и њравоѝс*, а Вук Стефановић Караѝић превод *Новој завјѝѝа*. Сва дела су била писана народним српским језиком.
- 1850. године одржан је Бечки књижевни договор о заједничком језику Срба и Хрвата.
- 1852. године објављује друго издање *Срѣској рјечника* са 47.500 речи. На изради овог издања помаже му Ђуро Даничић.
- 1864. године умире у Бечу. Касније је сахрањен у порти Саборне цркве поред Доситеја Обрадовића.

Вукова реформа је званично прихваћена у Србији 1868. године.

ШТОКАВСКО НАРЕЧЈЕ

ЕКАВСКИ ИЗГОВОР		ИЈЕКАВСКИ ИЗГОВОР		ИКАВСКИ ИЗГОВОР
СТАРИЈИ ДИЈАЛЕКАТ	МЛАЂИ ДИЈАЛЕКАТ	СТАРИЈИ ДИЈАЛЕКАТ	МЛАЂИ ДИЈАЛЕКАТ	
ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКИ	ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКИ	ЗЕТСКО-РАШКИ	ИСТОЧНО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ	
КОСОВСКО-РЕСАВСКИ				

ТЕСТ

(ИСТОРИЈА ЈЕЗИКА)

1. Ко се обратио Византији за помоћ у описмењавању Словена?

2. Које године су браћа Ћирило и Методије почели да шире хришћанство и писменост међу Словенима?

3. Напиши назив првог и другог словенског писма.

4. Који је најстарији сачувани спис на српкословенском језику?

5. Спој називе дела писаних српкословенским језиком на левој страни са њиховим писцима на десној страни.

Слово љубве

Свети Сава

Житије Свјетог Саве

монахиња Јефимија

Житије Свјетог Симеона

Теодосије

Похвала кнезу Лазару

деспот Стефан Лазаревић

6. Заокружи називе два дела која су писана ћирилицом на српкословенском језику са елементима народног језика.

Житије Свјетог Симеона

Повеља Кулина бана

Житије Свјетог Саве

Душанов законик

7. Којим писмом су писали Свети Сава, Доситеј Обрадовић и Вук Стефановић Караџић?

а) глагољцом б) латиницом в) ћирилицом

Заокружи слово испред тачног одговора.

8. Наведи имена двојице учитеља који су ширили писменост код Срба на рускословенском језику.

9. Како се назива језик који је настао у другој половини XVIII века код Срба и представља мешавину рускословенског и народног српског језика?

10. Наведи три писца који пишу дела на славеносрпском језику.

11. Попуни табелу тако што ћеш навести хронолошким редоследом све књижевне језике код Срба који су дати у низу:

рускословенски, старословенски, славеносрпски,
народни српски језик, српскословенски

12. На реформи ћирилице радили су:

- а) Доситеј Обрадовић и Јован Рајић
- б) Ђура Даничић и Петар Петровић Његош
- в) Сава Мркаљ и Вук Стефановић Караџић

Заокружи слово испред тачног одговора.

13. Поред назива сваког издања *Српској рјечника* напиши имена сарадника Вука Стефановића Караџића који су му помагали у превођењу речи са српског на латински и немачки језик.

Прво издање *Српској рјечника* _____

Друго издање *Српској рјечника* _____

14. Допиши у табелу имена стваралаца и називе њихових дела која се везују за годину победе Вукове реформе, 1847.

Име и презиме	Назив дела
	<i>Песме</i>
Петар Петровић Његош	
Ђура Даничић	
	превод <i>Новой завјешта</i>

15. Који су изговори ушли у основицу српског књижевног језика?

ПАДЕЖИ

Падежи	Значење	Служба	Примери	Питања
НОМИНАТИВ	вршилац радње	граматички субјекат	Ученик вежба задатке.	КО?/ ШТА?
	носилац стања и особина	граматички субјекат	Ученик се радује распусту.	
		именски део предиката	Душан је ученик.	
ГЕНИТИВ	присвојно	атрибут	Соба моје старије сестре је уредна.	(ОД) КОГА?/ ЧЕГА?
	деоно	прави објекат	Појео сам парче рођенданске торте.	
	описно	атрибут	Дечак смеђих очију гледао нас је замишљено.	
	аблативно (значење порекла, потицања)	прилошка одредба за место	Звуци музике допирали су из концертне дворане.	
	временско	прилошка одредба за време	Скијали смо на Копаонику прошле зиме.	
	месно	прилошка одредба за место	Наћи ћемо се код школе.	
узрочно	прилошка одредба за узрок	Утакмица је отказана због кише.		
ДАТИВ	намена	неправи објекат	Поклонио сам другарици букет ружа за рођендан.	КОМЕ?/ ЧЕМУ?
	правац или циљ кретања/ усмереност	прилошка одредба за циљ/прилошка одредба за место	Сви смо се упутили ка биоскопу.	
	допусно значење	прилошка одредба за допуштање	Договорили су се упркос различитим мишљењима.	

акузатив	предмет радње	прави објекат	Одгледао сам добар филм .	КОГА?/ ШТА?
	циљ кретања	прилошка одредба за циљ	Путујемо у Белгију.	
	месно	прилошка одредба за место	Спустила сам кофер на под.	
	временско	прилошка одредба за време	Видећемо се са пријатељи-ма у недељу.	
вокатив	обраћање дозивање	/ /	Василије , помози Катари-ни. Хеј, децо , дођите брзо ова-мо!	ХЕЈ! (узвик)
инструментал	средство	неправи објекат/ прилошка одредба за средство	Одмахнула је руком . / Путујем возом до села.	СА КИМ?/ ЧИМЕ?
	друштво	неправи објекат/ прилошка одредба за друштво	Наставио је са причом. / Прославићу матурско вече са својим одељењем .	
	месно	прилошка одредба за место	Шетају парком .	
	временско	прилошка одредба за време	Обилазимо рођаке викен-дом .	
	начинско	прилошка одредба за начин	Бака и дека су нас дочекали са радошћу .	
	описно	атрибут	Девојчица са дугим пла-вим увојцима осмехивала се и махала им.	
локатив	месно	прилошка одредба за место	Растрчали смо се по кући јер су нам се најавили гости.	О КОМЕ?/ О ЧЕМУ?
	предмет радње	неправи објекат	Разговараћемо о путо-вањима на часу географије.	
	начинско	прилошка одредба за начин	Отплаћујемо екскурзију у ратама .	

ПРИКАЗ КЊИГЕ, ФИЛМА И ПОЗОРИШНЕ ПРЕДСТАВЕ

Прикази књига, филмова и позоришних представа пишу се са намером да читаоцима и гледаоцима помогну у стварању читалачког укуса, као и културе гледања квалитетних филмова и позоришних представа.

Приказ књиге треба да садржи следеће делове:

1. библиографске податке;
2. увод;
3. кратак садржај;
4. критичко разматрање;
5. закључак.

Прочитај одломке из приказа романа Соње Ђирић *Нећу да мислим на Прај*, који је написала Јелена Лалатовић.

„...роман *Нећу да мислим на Прај* интересантан је утолико што наговештава другачији смер тематизације и наративизације одрастања младе стваратељке у коме би се савремена књижевна продукција могла кретати.

Јунакиње и јунаци у прози Соње Ђирић најчешће су „мали матуранти“, ученици и ученице завршног разреда основне школе, који, уочи симболичног испита зрелости какав је мату-

ра, усвајају кључне животне лекције. Мотив матурског испита на симболичан је начин инкорпориран у нови роман Соње Ђирић *Нећу да мислим на Прај*. Роман прати формативне моменте у психолошком и социјалном сазревању групе седмака и осмака, у шта читаатељке и читаоце упућује протагонисткиња и нараторка Дарја.

Наравно, језгро романа чини напор две најбоље другарице – Дарје и Тамаре – да на такмичењу за најбољу причу *Креативна Европа*, у коме учествују ученици и ученице из тридесетак земаља, освоје путовање у Праг.

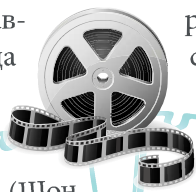

Адолесцентска свакодневица обухвата страх од неуклопљености и одбацивања, оптерећујуће односе са родитељима, доношење одлука о избору будуће професије, а социјалне теме тичу се, пре свега, осиромашења средње класе, незапослености и свакодневне борбе за достојанствен живот. Ту се посебно издваја тема „инвеститорског урбанизма“, који прети да угрози идиличне односе у једном кварту, односно кафић *Добар дан*, у коме се окупљају ђаци, наставници, родитељи, комшије...

Прочитај одломке из **приказа филма** *Госјодар Ырсјенова* који је снимљен према истоименом Толкиновом роману. Приказ је написао Небојша Грујичић за часопис *Време*.

„Прво питање које постављају заљубљеници књиге јесте колико се редитељ и сценариста држао изворника? Питер Џексон, иначе и сам љубитељ Толкиновог дела, радио је са сарадницима на сценарију три године, и при томе се, углавном, држао књиге. Чак дотле да Виловњаци у филму говоре

Толкиновим „виловњачким” језиком који је накнадно титлован на енглески. Ипак, за оне најокорелије фанове Толкинове књиге један детаљ је унапред определио однос према филму – изостајање из сценарија једног од најзанимљивијих епизодиста, личног фаворита аутора овог текста, лика Тома Бомбадила.

Ипак, изврсна подела улога (Шон Бин, Шон Астин, Лив Тајлер, Кејт Бланшет, Кристофер Ли), нарочито у погледу носиоца прстена Фрода Багинса, којег игра мало познати Елајда Вуд, као и трејлери који најављују филм делују убедљиво и обећавају прави празник за очи.

Свој однос према Толкиновом делу Џексон је изразио речима пуним пијетета: „Не треба изједначавати филм и књигу, нити ће филм икада бити све оно што јесте *Госјодар Ырсјенова*. *Госјодар Ырсјенова* јесте, и увек ће бити, прелепа књига, једна од највећих икада написаних. Било који филм ће бити само *интерпретација* књиге. У овом случају моја интерпретација.”

Пред тобом је **приказ позоришне представе** *Пласћелин* из брошуре Београдског драмског позоришта. Прочитај одломке из овог приказа.

Комад *Пласћелин* хронолошки прати низ несрећних околности и догађаја који се дешавају главном јунаку Максиму. Овај низ је у представи груписан тематски – распад институција (школе и породице), хаос на улицама, вршњачко насиље...

Максим је третиран као било који адолесцент који расте у таквом друштву. Свако се у њему може препознати у одређеним ситуацијама. Он је универзални лик који испољава различите особине свог карактера у зависности од околности у којој се налази. Није чак важно ни да ли је то мушки или женски лик – много је важнији контекст у коме се налази и проблеми са којима се његов млади живот сусреће на сваком кораку, као и неспособност да се са њима на адекватан начин суочи. Сви његови поступци, па и они који нам делују крајње погрешни или непромишљени, нису део кривице главног јунака. Они су само слика стварности у којој се појединац често третира као пластелин – маса коју обликује систем у коме овај несрећни појединац живи.

Реч редитеља

„Ову *представу* посвећујем деци чије *дејствије* није до краја одсањано.”

Марко Торлаковић

Играју: Александар Јовановић, Јана Милосављевић, Маја Ранђић, Александар Вучковић и Љубомир Булајић

